

ФЕНОМЕН “КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ”: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

Для реалізації в шкільних умовах проектно-орієнтованого навчання чи метода проектів необхідні зміни в шкільному розкладі і навчальному плані, відведення більше часу, простору і можливостей для експериментування. В школі повинно бути виділено постійне місце (стіна, куточок, приміщення) для висвітлення проектної роботи. Важливо створити постійну комісію по координації проектів, яка відповідає за планування, зміст і проведення проектних тижнів. Робота за методом проектів сприяє інтеграції роботи школи, педагогічного ВНЗ і закладів додаткової освіти.

Висновки. Отже, проектний метод в школі буде мати велике розповсюдження, якщо:

По-перше, буде виділено в навчальному плані школи більше часу, простору і можливостей для експериментування в ході проектних уроків.

По-друге, суттєво полегшить роботу створення міського інформаційного центру по проектній роботі, чи проектне бюро, які допомагають в встановленні контактів, підтримують ініціативи (подібні моделі були апробовані в містах Мюнстері і Нюрнберзі).

По третє, доцільне створення фонду підтримки

проектів. Він може бути створений при підтримці міських закладів, інститутів і сприяти тісній кооперації між школою і містом. Це дає змогу школярам не просто отримувати кошти на “проектні ігри”, а заробити їх ході відстоювання важливості даного проекту для міста і його виконання [1, 114].

1. Emer E. *Was unsere Wiese erzöhlt. Projektunterricht im 1./2. Jahrgang der Grundschule // Pädagogische Welt.* – 1991. – № 1. – S. 3 – 5.

2. Frey K. *Die Projektmethode. Der Weg zum bildenden Tun.* Beltz Verlag. Weinheim und Basel. 7. Auflage 1996. – 268 s.

3. Hartmann E.-M., Rьhaak H. *Projekte im Unterricht.* / Friedrich G., Isensee W., Strobl G. (Hg.): *Praxis der Umweilbildung: Neue Ansätze für die Sekundarstufe II.* Bd. 1. – Bielefeld: Druckerei Bechauf, 1994. – 304 s. – S. 101 – 108.

4. Herrmann E., Reichenbach R., Rupprecht E. *Der Modellversuch “Okologie / Umweltschutz” an der Theodor Heuss-Schule in Baunatal./ Bundeszentrale für politische Bildung (Hg.): Umweltschutz als fachübergreifendes Curriculum. Schriftenreihe der Bundeszentrale für politische Bildung, Heft 99.* Bonn: Kollen Druck und Verlagsgesellschaft mbH, 1974. – 175 s. – S. 100 – 132.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2011

УДК 37.03:008

Ольга Безкоровайна, доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету

ФЕНОМЕН “КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ”: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

У статті розкрито теоретичні положення щодо сутності та змісту поняття “культура особистісного самоствердження”, філософські підходи з даної проблеми, схарактеризовано деякі особливості лінгвістичного аналізу досліджуваного явища.

Ключові слова: культура, особистість, самоствердження, лінгвістичний аналіз.

Літ. 12.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій.
Проблема культури особистісного самоствердження – одна з усталених проблем людського життя, основний зміст якої становлять питання, як людині знайти себе, зреалізуватися, довести свою значущість собі та іншим людям. Людина завжди була одержима пошуком смислу життя і розуміння того, з чого складається її щоденне існування. Розібратися у всьому, об’єднати елементи соціального та індивідуального досвіду, творчо вилучити з нього моменти, які сприяють самоствердженню, – це галузь

постійної потреби особистості [12, 6]. Без самоствердження – як прагнення, як процесу і як результату – немає і не може бути особистості. Якщо скористатися відомим зображенням особистості у вигляді індивідуального, унікального, виняткового мікрокосмосу, то завдання самоствердження й полягає в конституванні цієї унікальності, а також в її усвідомленні особистістю і доведенні до свідомості інших людей [10, 73]. З цього приводу М. Бердяєв зазначав: “Я прагнув не ізоляції своєї особистості, не її замкнення в собі і не самоствердження, а розмикання в універсум, наповнення універсальним змістом” [4, 286].

ФЕНОМЕН “КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ”: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

Необхідно відзначити, що категорія самоствердження особистості, незважаючи на її важливість і актуальність, залишається недостатньо досліджуваною. Вона перестає бути загальноживаною літературною конструкцією, яка адекватно застосовується у філософських працях і проходить у наш час дедалі складніший шлях теоретичного осмислення й поглиблення свого значення.

Аналіз явища поняття культури самоствердження особистості доцільно починати з розкриття тезаурусного уявлення цього феномена.

Предметом лінгвістичного аналізу поняття з'явилося його складне сполучення і семантичне поле.

Складне сполучення слова визначило шлях аналізу з двох напрямків:

1) виокремлення як визначальної сутності поняття частини “само”;

2) виокремлення як визначальної сутності поняття частини “утвердження”.

Представники першого напрямку вважають “само” визначальною частиною слова. Самоствердження розглядається в “колі понять”, які означають джерело відмінності людини від усіх інших мешканців на землі [3, 38]. С. Нікітін, Н. Харламенкова визначають “само” сутнісною характеристикою самоствердження: людина відроджується від себе або здійснюється для себе, спрямовується на саму себе, виконує будь-що без сторонньої допомоги. Проблема самоствердження – не у відходженні від себе, а в зворотному поверненні до себе, у “самоустремління” [9, 96].

Представники другого напрямку визначають основне смислове навантаження за другою частиною слова – “утвердженням”. “Ствердитися” означає міцно укріпитися, встановитися, переконатися в будь-чому, ствердно упевнитися.

У віддієслівному іменнику “утвердження” К. Абульханова-Славська вбачає “стратегію життя” [3], Г. Гачев – “ідею стійкості і стабільності у свідомості людини”, “укорінення в бутті” [5].

Між цими двома напрямками у визначенні сутності поняття немає гострих суперечностей. Їх інтеграція сприяє розумінню самоствердження як цілісності, де кожна частина слова щільно пов'язана з іншою. В об'єднаному вигляді два вищесказаних слова означають утвердження себе, своєї особистості, свого значення в об'єктивному світі, який передбачає позитивну оцінку соціальним оточенням. Тобто *сутність феномена особистісного самоствердження полягає у прагненні людини зайняти і постійно утримувати за допомогою своїх власних зусиль певне положення (статус) у суспільстві й мати позитивне, цілісне уявлення про саму себе.*

Протилежними самоствердженню в науковій літературі названі самозаперечення і само відчуження.

Між цими зовнішньо схожими поняттями є суттєві відмінності: перші частини слова схожі між собою і відображують джерело активності, другі частини “заперечення” і “відчуження” – відображують результат реалізації активності і не є тотожними.

Самовідчуження ж – результат діалектичного процесу заперечення “себе минулого” заради “себе майбутнього”, тобто самозаперечення виступає в суперечності та єдності із самоствердженням [6, 378].

Самозаперечення є результатом життя людини “поза контекстом буття” і виявляється в нездатності співвіднести себе з ним, у неспроможності рухатися вперед, визначити перспективу власної життєвої долі [12].

Такі поняття як суспільне визнання, соціальний статус, успіх, упевненість у собі, прагнення до особистісної значущості, престиж, імідж, потреба в досягненнях і домінуванні можна вважати такими, що визначають той чи інший бік поняття “самоствердження”.

Аналіз літератури дозволив виокремити такі напрямки у вивченні категорії самоствердження особистості:

- дослідження потреби в самоствердженні як природної потреби людини (А. Маслоу, О. Леонтьєв, С. Березін, І. Бех, Ю. Ган, Г. Сайкіна, С. Каверін);

- дослідження основних передумов самоствердження (І. Кант, А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Адлер);

- дослідження самоствердження запереченням інших “Я” і запереченням свого “Я” (А. Шопенгауер, А. Адлер, Ф. Ніцше, М. Цибра);

- дослідження самоствердження через рівні домагань, що виникають (К. Левін, Л. Віготський та ін.) [2, 29 – 30].

Із середини ХХ століття слово “самоствердження” часто зустрічається на сторінках журналів і книг, але мимохідь і без пояснення його істинного смислу: припускалося, що питання достатньо ясне, оскільки конкретне і тим самим виключалася його складність і багатоплановість. З цієї причини статті про самоствердження не зустрілися нами у філософських словниках, довідниках або енциклопедії тих років.

Окрему спробу визначення самоствердження особистості можна знайти в тлумачному словнику російської мови: “Самоствердження – в ідеалістичній філософії – утвердження власної творчої діяльності, створення суб'єктом, який заперечує об'єктивність світу”. В академічному виданні словника російської мови дається інша

ФЕНОМЕН “КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ”: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

інтерпретація цього явища: “Самоствердження – утвердження власної особистості, її цінності і значущості”.

Філософи були першими, хто окреслив межі проблеми “самоствердження особистості”; посереднє, неявне зацікавлення нею пронизує всю історію філософії, нараховуючи понад дві тисячі років. Проблема особистісного самоствердження ставилась і вирішувалась кожною історичною епохою в залежності від створення картини світу і поглядів на сутність людини, опираючись перш за все на втілення її головного ідеалу – кращого передового ідеалу свого часу.

Як науково-теоретична проблема, самоствердження особистості стало об’єктом спеціальних досліджень – філософських лише у XIX – XX століттях. Невивченість такого значущого феномену, як самоствердження, пояснюється тим, що й сама категорія “особистість” як така з’явилася в літературі всього двісті-триста років тому, хоча “мовні коріння старі як світ ...” [8, 12]. Джерелом виникнення терміну “особистість” було, напевне, одне з найбільш ранніх визначень: особистість є зовнішній вияв індивідуальності – як людина сприймається оточенням і як вона на нього впливає (у римському театрі маска актора називалась “личина” – обличчя, яке звернене до аудиторії).

У найархаїчніших символічних уявленнях людина – то є образ Універсуму. Саме з нього починається пробудження початкових ознак індивіда та особистості. Проблематика реалізації людського потенціалу вперше міститься в роботах філософів Давнього Сходу. На першому місці стоїть аналіз внутрішнього світу людини, самостереження і самопоглядання.

Загальним для давньоіндійської, китайської, грецької філософії є розуміння людини як засобу реалізації вищих, надособистісних цінностей, людина розглядається як частка космосу – певного єдиного надчасового світопорядку, як мікрокосм “світ у малім”) – відображення й символ Всесвіту, макрокосму. Останній своєю чергою мислиться антропоморфно – як живий одухотворений організм.

Новоєвропейська філософія зробила чимало щодо самостверджувальних можливостей людського “Я”, самотворчої здатності людської істоти. Осмислення і пропагування ідеї, що в кожному індивіді закладено невичерпні можливості для самовдосконалення, у французькому Просвітництві XVII ст. пов’язані з Ж. Руссо. Через усю його творчість послідовно проходить бажання ототожнити себе з іншим за настійної відмови від ототожнення із самим собою.

З розвитком німецької філософії (50-ті роки XIX ст.) і диференціацією проблем людини всередині її, що отримало вираз у поглядах Г. Гегеля, І. Канта, К. Маркса, Л. Фейєрбаха, самоствердження виокремилася як окрема науково-теоретична проблема.

Німецький філософ І. Кант був першим, хто торкнувся питання самоствердження особистості на теоретичному рівні. У його вченні говориться про ствердження характеру людини як такої, що надає людині самоототожнення. І. Кант стверджує те, що навіть у самосвідомості індивід не може не виходити за межі своєї одиничності, вільно або невільно він повинен зіставляти свою поведінку із думкою інших і з моральним законом [7, 20].

Для Канта передумовою істинно власне людського самоствердження виступає “добра вільна воля”, яка “є ніщо інше як практичний розум”, який приписує собі самому те, “що повинно відбуватися” [7, 245]. І. Кант будував ідеал самоствердження і не розглядав недоброї волі, вважаючи її, очевидно, передумовою самозаперечення.

В історії розвитку західної думки, починаючи з Канта, складається, як правило, негативне ставлення до самоствердження, тому що пов’язується з придушенням однієї людини іншою, запереченням її свободи.

Орієнтація на всезагальний, розумний початок у людині з винятковою повнотою проявилася на початку XIX ст. в гегелівській інтерпретації освіти. Згідно з Г. Гегелем, “людина – вільне створіння”, і саме це є основним визначенням її природи. Гегель розвинув кантівську думку про суб’єкт як самодіяльність, розглянув самоствердження як процес нав’язування волі суб’єкта предмету. “Коли зустрічаємось я і предмет, то один із нас повинен загубити свою якість, щоб нам об’єднатися. Але я істота, яка має волю, і істота дійсно самостверджена (Wahrhaft Affirmative). Предмет же, навпаки, дещо природне. Отже, загинути повинен він, і я через відмінність самостійності предметів стверджую і зберігаю себе, присвоюючи їх. У цьому перевага розуму перед сліпою природою” [12, 75].

Стосовно предмета аналіз самоствердження спрощується через те, “що людина по відношенню до природи завжди залишається суб’єктом. Розуміється, вона буває в положенні об’єкта, але тільки по відношенню до іншої людини і ніколи по відношенню до природи” [12, 46]. Самоствердження і характеризує перш за все суб’єктність людини. Без цієї здатності воно неможливе. Самоствердження виступає як

ФЕНОМЕН “КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ”: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

утвердження своєї активної суб’єктної сутності, своєї людської унікальності.

Поняття самоствердження представлене містифікованими філософськими поглядами А. Шопенгауера в його песимістичному світовідчутті крізь поняття “людської волі до життя”. Він був першим, хто відкрив ірраціональність волі людини – ірраціональність, яка виражається в жахливому егоїзмі людського індивідууму, в його постійному прагненні самостверджуватися, причому самостверджуватися шляхом жорстокого заперечення інших Я, приниження і навіть знищення їх.

У головному творі “Світ як воля й уявлення” суть світу предстає у німецького філософа-іраціоналіста як нерозумна воля, сліпе безцільне захоплення життям, в якому світле начало в світі та людині було відкинуте, їх основним призначенням стала темна воля до життя. У руках світової волі людина-маріонетка, вона не винна в тому злі, у тих засобах самоствердження, до яких вона вдається. Завдання людини, за Шопенгауером, вийти з під диктату світової волі, засобом чого є співчуття до інших людей. Шопенгауер упевнений в тому, що людина не лише зможе, вона й повинна відмовитися від ролі самостверджуваного егоїста навіть ціною втрати своєї індивідуальності.

Наступний етап пов’язаний з “демістифікацією” самоствердження і характеристикою його раціональної сторони, представленої поглядами Ф. Ніцше. Ніцше, на відміну від Шопенгауера, який, як відзначалося, оцінюючи людську індивідуальність і самоствердження негативно, закликав боротися з ними, вважає індивідуальність вищою цінністю, без якої немає людини у власному значенні цього слова. По суті, “кожна людина є диво, яке трапляється один раз... – говорить Ніцше, – у цій суворо послідовній своїй одиничності вона чудова і варта уваги, але й неймовірна...” [10, 7]. Конкретним засобом створення людини – особистості, за Ніцше, і є самоствердження, а саме самоствердження, яке ґрунтується на “волі до влади”. Саме вона викликає творче сходження і є пафосом будь-якого становлення і дії [10, 82]. В індивідуалістичному самоствердженні самотня особистість, яка височіє над людьми, у ненаситному прагненні до прояву влади знаходить, згідно з Ніцше, своє вище втілення.

Одним із перших, для кого проблема людського самоствердження виступила як центральна проблема учіння, як предмет вивчення був відомий американський протестантський теолог, філософ екзистенціаліст Пауль Тіллх. У праці

“Мужність бути”, цілком присвяченій проблемі самоствердження, П. Тіллх викладає свою концепцію, упроваджуючи поняття “мужність”. Так, він визначає мужність як “універсальне і сутнісне самоствердження будь-якого буття”, а мужність бути як “етичний акт, в якому людина стверджує власне буття всупереч тим елементам, які перешкоджають її сутнісному самоствердженню” [11, 8].

Важливі філософсько-антропологічні мотиви проймають сучасний екзистенціальний психоаналіз Е. Фромма. Його міркування про “матеріальний” та “патріархальний” комплекси людського буття відображують деякі сторони теми нашого дослідження. Перший ґрунтується на єдності людини з природою, іншими людьми, другий – на безмежному самоствердженні – аж до знищення природи та людської єдності. Ця думка знаходить підтвердження і в автора так званого песимістичного гуманізму М. Хайдеггера, який зазначає, що людина вільно творить своє буття, немає заданої сутності, що визначала б її долю.

Близьким до екзистенціалізму є релігійно-філософський напрям персоналізму. Проблема особистості є центральною для персоналізму, у межах якого вона визнається первинною творчою реальністю та найвищою духовною цінністю.

Засновник французького персоналізму Е. Муньє вважав особистість єдиною реальністю, яку ми пізнаємо та одночасно створюємо зсередини живою активністю самотворчості, комунікації. Він відзначав, коли спілкування порушується або переривається, я втрачаю самого себе. Особистість виступає як ідеальна представленість індивідуального в самій людині, що виявляється і опосередковується соціально-практичною діяльністю в її зв’язках з іншими людьми як представника людського роду.

Педоцентризм насамперед націлює на пріоритет інтересів і потреб дитини. Основне завдання школи полягає у створенні умов для розвитку її позитивного потенціалу і подальшого самовиявлення і самоствердження особистості.

Пропагандист ідей педоцентризму Д. Дьюї вважає, що дитина – це сонце, навколо якого повинні обертатися всі засоби освіти. Д. Дьюї розробив нову версію прагматизму, яку назвав “інструменталізмом”, або “гуманістичним натуралізмом”. У своїх працях Дьюї виступає як поборник “регульованої свободи”, “рівних можливостей” та “індивідуалізму”. “Експериментальний метод” педагогіки Дьюї базується на вихованні індивідуальної кмітливості, ініціативи та винахідливості, однак при цьому завдається шкода у здобутті наукових знань. У цій системі

ФЕНОМЕН “КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ”: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

применшується роль об’єктивного знання, тому учні не отримують повноцінної картини світу.

Особливий статус у післякласичній філософії має філософська антропологія, створена зусиллями М. Шелера, Х. Плеснера, А. Гелена.

Філософська антропологія в центр уваги ставить природу (сутність) людини, “критерії людськості” в усіх сферах життя, взаємозв’язок людини й світу, “мікрокосм” та “макрокосм”, вселюдське та індивідуально-унікальне в людині, людське призначення та можливості людського самоздійснення [8, 17].

Основоположник філософської антропології Макс Шелер стверджував, що своєрідним індивідуальним та єдиним призначенням і нації, і культурних кіл, і кожної окремої людини є “*cultura animi*”, що в перекладі з латинської означає “культура душі”. Утворення душі – це, за М. Шелером, утворення, яке відповідає, з одного боку, власній індивідуальній своєрідності та призначенню, а з другого – об’єктивній серйозній культурі знань свого часу.

Осереддя колізій європейської гуманістики став антропоцентризм – уявлення про людину як центр Всесвіту й кінцеву мету світобудови. Буденно-психологічною передумовою антропоцентризму є те, що кожен із нас, відчуваючи себе активним, діяльним чинником щодо всього довкілля, сприймає себе як суб’єкта, тобто центрує світовідношення на індивідуальнім “Я”.

У 80 – 90 роки ХХ століття самоствердження стає особливою проблемою наукових досліджень у філософії, пов’язаних з історичним і природним розвитком, який торкається корінних основ буття людини і можливістю понятійного виокремлення самоствердження.

Проблема особистісного самоствердження характеризується впевненістю в можливості розв’язання глобальних проблем людства за допомогою розуму, волі до компромісу, суспільної злагоди та співпраці. З точки зору синергетичної методології самоствердження залежить, у першу чергу, від усебічного вільного розвитку особистості не тільки як індивідуальної потреби, але й як обов’язку щодо соціуму, до людства взагалі і до природи.

Осереддя колізій європейської гуманістики став антропоцентризм – уявлення про людину як центр Всесвіту й кінцеву мету світобудови. Буденно-психологічною передумовою антропоцентризму є те, що кожен із нас, відчуваючи себе активним, діяльним чинником щодо всього довкілля, сприймає себе як суб’єкта, тобто центрує світовідношення на індивідуальнім “Я”.

Здобутки світової та європейської філософії

знайшли своє місце та отримали особливу інтерпретацію у вченнях українських та російських філософів кінця ХІХ – початку ХХ століття. Розроблення ідеї розвитку людського в боголюдське простежується під час розкриття проблеми людяності, причому українська класична філософія відрізнялася толерантністю, екзистенціальним характером філософствування, індивідуалізмом.

Актуальна в наш час тенденція *культурологічна*, яка розвивається в руслі процесів гуманізації свідомості та практики, важливих для всього сучасного світу. Культурологічна парадигма освіти розглядає школу як опосередковану ланку стосунків “культура – соціум”, передбачає побудову цілісного освітнього простору навчального закладу як моделі культури, орієнтованого на становлення особистості дитини, виходячи з принципу цілісності “картини світу” і людини в ньому.

У сучасному світі все більше людей шукають опори в традиційних цінностях своїх предків, прагнуть зберегти свою самобутність, унікальну культуру – своєрідний етнокультурний парадокс сучасності, тому що це явище супроводжує всезростаючу уніфікацію духовної і матеріальної культури, процеси глобалізації.

Кожний етнос (нація) має свою специфічну культуру, характерний тип особистості, свою неповторну систему соціальної спадщини, свій унікальний підхід до постановки і вирішення освітніх проблем. Формування системи освіти, адекватної потребам етнічних спільнот у цілому і окремих індивідів окремо, є найактуальнішою сучасною проблемою. Зрозуміло одне – освіта може бути більш ефективною, якщо стане не лише поінформованою, але й смислотвірною. Ось чому стає очевидним включення національно-культурного контексту як основи системи освіти в цілому і розгляд його як умови реалізації виховання культури особистісного самоствердження в освітньому процесі.

Поняття “*національно-культурний контекст*”, на нашу думку, характеризується як простір смисло-цінностей, які відкривають індивіду сутнісний зміст культури цього етносу (нації) і розуміння його місця в ній.

Європейський Союз та Рада Європи прикладають великі зусилля для виховання у молоді активної громадянської позиції як у своїй країні, так і в масштабах Європи та світу. Важлива роль відводиться розробці проектів в області викладання в школах, ВНЗ, установленні обмінів у громадян різних країн.

У зв’язку з цим виникає ще одне насущне

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАРКЕТИНГУ

завдання освіти – дати школяреві культуру сучасного рівня. Це не тільки інтелектуальна, моральна, художня культура, культура спілкування, але й, як основа, – культура особистісного самоствердження. Особистий інтерес учня, визнання його автономності, повага його індивідуальності перебувають у центрі виховного процесу. Вчитель допомагає дитині в самовизначенні, відповідаючи разом з нею на запитання: “Як жити?”, і вони спільно накреслюють індивідуальну траєкторію розвитку її позитивного потенціалу.

За доцільне вважається дати власне розуміння поняття “культура особистісного самоствердження”, яке можна окреслити як процес засвоєння людиною певної системи загальнолюдських цінностей, норм, моделей поведінки, процес свідомого, активного практичного перетворення ситуацій, які складають змістову основу різних сфер життєдіяльності школяра в результаті чого він досягає успіху, підтримує відповідний статус в колективі, відстоює свою значущість перед іншими однолітками, реалізує свій індивідуальний життєвий шлях.

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 228 с.

2. Безкоровайна О.В. Роль феномену особистісного самоствердження в науковій теорії і педагогічній

практиці / О.В. Безкоровайна // Зб. наукових праць “Січневі педагогічні читання: гармонізація культурно-освітнього середовища як педагогічна проблема”. – Сімферополь: КРП, 2008. – С. 25 – 29.

3. Баткин Л.М. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности / Л.М. Баткин. – М., 1989. – С. 13.

4. Бердяев Н.А. О назначении человека / Н.А. Бердяев / Сост. Л.И. Греков, А.П. Поляков. – М.: Республика, 1993. – 383 с.

5. Гачев Г.Д. Логика верей и человек / Г.Д. Гачев – М.: Высшая шк., 1992. – С. 181.

6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.

7. Кант И. Основы метафизики нравственности / И. Кант. – М.: Мысль, 1965. – Сочинения: в 6-ти томах / И. Кант. – Т. 4. – Ч. 1. – 544 с.

8. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії [заг. ред. В.О. Татенка]. – К.: Либідь, 2006. – 360 с.

9. Никитин Е.П., Харламенкова Н.Е. Проблема самоутверждения личности в философии и психологии / Е.П. Никитин, Н.Е. Харламенко // Вопросы философии. – 1997. – № 9. – С. 73 – 91.

10. Ницше Ф. Странник и его тень / Ф. Ницше. – М., 1994. – 260 с.

11. Тиллих П. Мужество быть / П. Тиллих; [пер. с англ. О. Седаковой] // Символ. – 1992. – № 28. – С. 7 – 119.

12. Цибра Н.Ф. Самоутверждение личности: социально-философский анализ / Н.Ф. Цибра. – К.: Одесса, 1989. – 191 с.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2012

УДК 378:333

Іван Василиків, Дрогобицький державний педагогічний університет

імені Івана Франка

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАРКЕТИНГУ

У статті досліджуються сучасні компетентнісні підходи професійної підготовки майбутніх учителів маркетингу засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформаційні технології, маркетинг, вчитель маркетингу, компетентнісний підхід, інформаційна компетентність вчителя.

Лит. 10.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційно-комунікаційних ресурсів ставить перед сучасним педагогом низку вимог, а саме: мати базові навички роботи з комп'ютером та комп'ютерними технологіями; вміти створювати дидактичні та методичні матеріали, використовуючи різні програми; вміти застосовувати інформаційні технології в навчальному процесі тощо. Тобто сьогодні вчителю для здійснення своєї професійної діяльності необхідно бути компетентними у сфері

використання інформаційних технологій під час роботи зі школярами. Для компетентної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі вчителю треба володіти низкою компетенцій, серед яких важливою є інформаційна.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стратегія модернізації освіти розглядає компетентнісний підхід як основу формування інформаційної компетентності фахівця. Слід зазначити, що про компетентність педагогічна громадськість заговорила у зв'язку з модернізацією